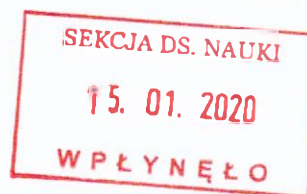

Prof. dr hab. Wiesław Ambrozik

Wydział Studiów Edukacyjnych

UAM w Poznaniu

Ocena

dorobku naukowego dra Huberta Kupca ze szczególnym uwzględnieniem rozprawy habilitacyjnej nt; *Tożsamość nieletnich a motywacja do zmiany w warunkach placówki resocjalizacyjnej*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2019, ss. 502, wykonana dla Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Szczecińskiego w związku z wszczętym postępowaniem o nadanie stopnie naukowego doktora habilitowanego

Dr Hubert Kupiec jest absolwentem Uniwersytetu Szczecińskiego, w której to uczelni ukończył w 1996 r. studia magisterskie w zakresie pedagogiki o specjalności pedagogika ogólna i od tego też roku datuje się jego zatrudnienie w macierzystej Uczelni, początkowo na stanowisku asystenta, a następnie adiunkta. W 2004 r. uzyskał w tymże samym Uniwersytecie stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki w oparciu o rozprawę n.t.: *Kontrola społeczna nad młodzieżą dorastającą w dużym mieście*, przygotowaną pod kierunkiem prof. dr hab. Kazimierza Jaskota. Recenzentami w przewodzie byli ówczesna dr hab. Prof. US Barbara Kromolnicka i dr hab. Prof. UAM Jerzy Modrzewski. W trakcie swego zatrudnienia dr Hubert Kupiec systematycznie doskonalił swój warsztat teoretyczny i metodologiczny zarówno poprzez studia oraz badania własne, jak i poprzez uczestnictwo w warsztatach i kursach organizowanych przez rozmaite uczelnie, a poświęconych głównie metodologii badań jakościowych. Odbył także krótki staż naukowo - dydaktyczny na Wydziale Pedagogiki Uniwersytetu w Ostrawie (Republika Czeska).

Ocena aktywności naukowej

Na dotychczasowy dorobek naukowy dra Huberta Kupca składa się łącznie 39 publikacji, w tym 35 po uzyskaniu stopnia naukowego doktora. Publikowane one były

najczęściej jako artykuły w czasopismach punktowanych z listy B (13 publikacji), względnie jako rozdziały w recenzowanych pracach zbiorowych (21 opracowań). W dorobku Habilitanta mieszczą się także 2 monografie autorskie (monografia podoktorska i i rozprawa habilitacyjna) oraz redakcja 1 monografii zbiorowej i współredakcja 2 monograficznych prac zbiorowych. Ogólna liczba cytowań wynosi 13, a indeks Hirscha – 3.

Charakterystycznym rysem osiągnięć naukowo – badawczych dra Huberta Kupca, zapoczątkowanych jeszcze w okresie studiów, a ugruntowanych na etapie przygotowywanej rozprawy doktorskiej, stała się problematyka rozwoju i wychowania młodzieży zagrożonej marginalizacją i wykluczeniem społecznym urzeczywistniającym się szczególnie w przestrzeni wsi popegeerowskich oraz dużych miast. Z czasem wskazane zainteresowania badawcze ukierunkowane zostały na rozpoznawanie u młodzieży niedostosowanej społecznie uwarunkowań przejawianych przez nią zachowań ryzykownych, a zwłaszcza charakteryzujące ją kompetencje działania oraz cechy ich dewiacyjnej tożsamości. W toku wskazanych poszukiwań badawczych pojawiły się także u Habilitanta pytania o możliwości odpowiedniego przekształcania uformowanej tożsamości dewiacyjnej drogą twórczych oddziaływań resocjalizacyjnych, organizowanych w warunkach zamkniętych placówek wychowawczo – poprawczych, które to działania podejmował w ramach autorskiego projektu naukowo – aplikacyjnego. Odzwierciedleniem tak właśnie przebiegającej drogi rozwojowej dra Huberta Kupca są wyodrębniające się w jego dotychczasowej działalności następujące, wskazywane zresztą przez Habilitantka, obszary badawcze:

1. *Kontrola społeczna i psychospołeczne uwarunkowania zachowań ryzykownych dorastającej młodzieży.*
2. *Cechy osobowości i kompetencje społeczne młodzieży niedostosowanej społecznie.*
3. *Zmiany tożsamości dewiacyjnej nieletnich w efekcie stosowania metod twórczej resocjalizacji.*
4. *Dialog i aktywizacja w rozwijaniu wiedzy i umiejętności wychowawczych studentów resocjalizacji.*

W ramach pierwszego ze wskazanych obszarów zainteresowań naukowo – badawczych Habilitanta, mieszczą się głównie poszukiwania badawcze związane z mechanizmami kontroli społecznej jako czynnika chroniącego dzieci i młodzież przed zachowaniami dewiacyjnymi. Problematyka ta, stanowiąca m. in przedmiot rozprawy

doktorskiej znalazła swoje odzwierciedlenie w podoktorskiej publikacji zwartej n.t. *Kontrola społeczna nad młodzieżą w dużym mieście. Szczecin 2007, ss. 207* oraz w krótkiej serii artykułów publikowanych głównie w pracach zbiorowych, ukazujących skuteczność mechanizmów kontroli nad dorastającą młodzieżą, funkcjonującą zwłaszcza w obszarze rodziny, szkoły i grup rówieśniczych. Z czasem zainteresowanie te Habilitant poszerzył o poszukiwanie dalszych czynników psychospołecznych determinujących zachowania ryzykowne młodzieży szkolnej. Na tym też tle w obszarze zainteresowań badawczych dra H. Kupca pojawiły się problemy związane z zapobieganiem zachowaniom ryzykownym młodzieży, którego zacznem stało się jego uczestnictwo w latach 2005 – 2006 w międzynarodowym programie „Familie im Stadttief” finansowanym ze środków unijnych w ramach programu „DAPHNE”. Efektem wskazanych poszukiwań badawczych i współpracy naukowej stały się kolejne publikacje Autora w pracach zbiorowych i czasopismach naukowych (również w j. obcym), a także współredakcja dwóch zbiorowych monografii poświęconych przeciwdziałaniu agresji oraz pomocy dziecku krzywdzonemu. (*Przeciwdziałanie agresji i przemocy wśród dzieci i młodzieży. Wprowadzenie do problemu, red. H. Kupiec i M. Kurek, Szczecin 2009, ss. 192* ; *Pomoc dziecku krzywdzonemu w ujęciu interdyscyplinarnym, red. H. Kupiec i P. Popek, Szczecin 2010, ss. 150*).

Drugim z kolei obszarem zainteresowań naukowo – badawczych dra H. Kupca pozostają problemy opisujące cechy osobowości i kompetencje społeczne młodzieży niedostosowanej społecznie, poddawanej zinstytucjonalizowanym oddziaływaniom resocjalizacyjnym. Poszukiwaniom Autora w ramach tej problematyki towarzyszyła ścisła współpraca z młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi, na terenie których prowadził zarówno badania własne, jak i realizował stosowne projekty resocjalizacyjne. Podjęte przez Habilitanta w tym obszarze poszukiwania badawcze koncentrowały się głównie wokół przejawianej przez wychowanków samokontroli własnych zachowań, poczucie lęku, a także motywacji do zachowań i aktywności prospołecznych oraz poczucia własnej wartości, a także wokół posiadanych kompetencji społecznych i możliwości ich rozwijania w warunkach zamkniętych placówek resocjalizacyjnych. W efekcie tych poszukiwań badawczych Habilitant dochodzi zresztą do dość oryginalnej konstatacji, że działania resocjalizacyjne podejmowane w badanych młodzieżowych ośrodkach wychowawczych zdecydowanie bardziej skoncentrowane są na relaksacji i zapewnieniu atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego, aniżeli na rozwijaniu przejawianych przez wychowanków predyspozycji i kompetencji społecznych. To też legło u podstaw realizowanego przez Autora półrocznego

treningu rozwijania wybranych kompetencji społecznych z wyselekcjonowaną grupą wychowanków jednego z młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Wskazane tu dokonania badawcze i aplikacyjne przedstawione zostały w kilkunastu artykułach, publikowanych w punktowanych czasopismach pedagogicznych (m.in. *Resocjalizacja Polska, Forum Pedagogiczne*) oraz w monografiach pokonferencyjnych.

Kolejnym obszarem aktywności naukowo – badawczej Habilitanta, łączącym się zresztą z problematyką wcześniej realizowaną, to kwestie związane ze stosowaniem metod twórczej resocjalizacji w kształtowaniu zmian w tożsamości dewiacyjnej wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Podstawą do śledzenia tego typu zmian stały się prowadzone przez Habilitanta przez kilka lat warsztaty fotograficzne z udziałem wychowanków wskazanych placówek resocjalizacyjnych oraz studentów, w ramach których tworzone były w oparciu o koncepcję twórczej resocjalizacji stosowne sytuacje angażujące uczestników wspomnianych zajęć do przejawiania twórczej aktywności, a także stymulacje do refleksji nad przejawianymi wcześniej przez wychowanków zachowaniami i formami uczestnictwa społecznego, co w konsekwencji wywoływało obserwowalne zmiany w tożsamości uczestników tych zajęć. Zgromadzone przez Habilitanta efekty prowadzonych warsztatów zostały przez niego opisane w kolejnej serii kilku artykułów ukazujących pedagogiczne i terapeutyczne walory tego typu zajęć, a także przedstawione zostały na ogólnopolskim konkursie edukacyjnym „Eduinspiracje”.

Wreszcie w ramach czwartego obszaru aktywności naukowo – badawczej zawierają się problemy zdecydowanie związane z naukową refleksją nad realizowanym przez Habilitanta procesem dydaktycznym w ramach pedagogicznych studiów w zakresie resocjalizacji. Pozostając nauczycielem akademickim i wieloletnim opiekunem koła naukowego studentów resocjalizacji swoje zainteresowania badawcze skupiał także wokół możliwości efektywnego przekazywania wiedzy i rozwijania umiejętności pedagogicznych wśród studentów resocjalizacji, U podstaw tych poszukiwań znalazła się koncepcja filozofii dialogu oraz tworzone w oparciu o nią drogą wsparcia informacyjnego, emocjonalnego i społecznego relacje zaufania pomiędzy uczestnikami procesu dydaktycznego, służące wymianie posiadanej wiedzy i doświadczeń. Habilitant wykorzystując w tym względzie własne studia nad tym problemem, jak i osobiste doświadczenia zdobyte podczas stażu na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu w Ostrawie, podjął projekt badawczy z udziałem studentów i wychowanków młodzieżowego ośrodka wychowawczego, w ramach którego opracowane zostały metody budowania relacji dialogicznej między wychowawcami a

wychowankami niedostosowanymi społecznie. Realizowane one były przez okres roku akademickiego w jednym zakładów wychowawczych województwa zachodniopomorskiego a następnie upowszechniane drogą szkolenia kadry pedagogicznej w innych placówkach resocjalizacyjnych typu wychowawczego. Założenia a także efekty wskazanej tu koncepcji kształcenia pedagogicznego studentów resocjalizacji wraz z wynikami jej ewaluacji zostały opisane przez Habilitanta w serii artykułów publikowanych w czasopiśmie pedagogicznych oraz w pracach zbiorowych poświęconych problemom resocjalizacji nieletnich.

Przedstawioną tu aktywność naukowo - badawczą i publikacyjną dra Huberta Kupca wzbogaca ponadto czynne uczestnictwo w 12 międzynarodowych (w tym 5 zagranicznych) konferencjach naukowych oraz w 18 konferencjach o zasięgu krajowym. Ich tematyka każdorazowo wiązała się z obszarami zainteresowań naukowo – badawczych Habilitanta. Brał też udział w pracach komitetów organizacyjnych czterech konferencji naukowych organizowanych przez jego macierzystą Uczelnię. Odnotować również też trzeba udział H. Kupca w jednym międzynarodowym projekcie badawczym finansowanym ze środków europejskich oraz w trzech projektach uczelnianych poświęconych przemocy w rodzinie, profilaktyce uzależnień oraz sytuacjom trudnym i determinantom działań wspierających.

Równie aktywnie przedstawia się także działalność dydaktyczna Habilitanta. Obok obowiązków nauczyciela oraz okresowo prodziekana macierzystego Wydziału, można odnotować w aktywności H. Kupca liczne działania na rzecz popularyzacji nauki, w tym popularyzowanie przywołanych wyżej własnych osiągnięć naukowo – badawczych oraz metodycznych w zakresie w pracy wychowawczej z młodzieżą niedostosowaną społecznie oraz ze studentami resocjalizacji w toku praktycznego ich przygotowywania do przyszłego zawodu. Wyrazem tego są jest między innymi stała współpraca z młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi i realizowane na ich terenie liczne warsztaty dydaktyczne i projekty badawcze, a także liczne wykłady, seminaria dla wychowawców placówek opiekuńczo – wychowawczych oraz ekspertyzy przygotowywane na zapotrzebowania rozmaitych lokalnych stowarzyszeń pomocowych. Ponadto dr H. Kupiec wypromował kilkudziesięciu magistrów i licencjuszy studiów pedagogicznych, a także pełni obowiązki promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim podejmującym problem usamodzielniania się wychowanków młodzieżowych ośrodków resocjalizacyjnych. W uznaniu osiągnięć naukowych i dydaktycznych dr H. Kupiec był kilkakrotnie nagradzany przez Rektora Uniwersytetu Szczecińskiego oraz przez inne podmioty lokalne, a także odznaczony został Brązowym Krzyżem Zasługi.

Przedstawione tu dokonania naukowo – badawcze wraz z dorobkiem publikacyjnym, a także osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne dra Huberta Kupca niewątpliwie świadczą o dużej aktywności Habilitanta, który w sposób systematyczny i konsekwentny poszerza swoje pola badawcze oraz doskonali swój warsztat badawczy, poszerzając tym samym kompetencje pracownika naukowego i nauczyciela akademickiego. Szczególnie godnym podkreślenia w dotychczasowym dorobku dra Huberta Kupca jest to, że w każdym z zaprezentowanych tu obszarach poszukiwań badawczych obok woli wyjaśnienia i zweryfikowania interesujących go problemów, każdorazowo poszukuje wynikających z nich rozwiązań praktycznych, które stara się wdrożyć do codziennej praktyki resocjalizacyjnej bądź do realizowanego procesu dydaktycznego studentów studiów pedagogicznych. Jest to nie częsta postawa charakteryzujące młode pokolenie pedagogów akademickich, którzy często w swoich dokonaniach badawczych ograniczają się jedynie do opisu i wyjaśnienia analizowanych zależności, zaniedbując postulowanie odpowiednich rozwiązań prakseologicznych. W przypadku Habilitanta wyrazem tej aktywności są przytoczone wyżej projekty realizowane głównie w obszarze młodzieżowych ośrodków wychowawczych, jak i poświęconych przeciwdziałaniu przemocy rodzicielskiej oraz rówieśniczej w środowisku życia dzieci i młodzieży.

Ocena rozprawy habilitacyjnej

Niewątpliwie najważniejszym dotychczasowym dokonaniem naukowo – badawczym dra Huberta Kupca pozostaje przedstawiona praca n.t.: *Tożsamość nieletnich a motywacja do zmiany w warunkach placówki resocjalizacyjnej*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2019, ss. 502, stanowiąca przedmiot wszczętego przewodu habilitacyjnego. Bez wątpienia rozprawa ta wpisuje się konsekwentnie w dotychczasowe dokonania naukowo - badawcze Habilitanta i stanowi najważniejsze osiągnięcie w jego dotychczasowym dorobku naukowym. Jej przedmiotem uczyniono ważny poznawczo i praktycznie problem tożsamości wychowanków osadzonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz przejawiane przez nich motywacje do zmiany swego dotychczasowego zachowania. Celem zaplanowanych przez Autora badań stało się przy tym pytanie o zależność zachodzącą pomiędzy rozpoznany stan tożsamości dewiacyjnej u wskazanych nieletnich a natężeniem i typem deklarowanej przez nich motywacji do wprowadzenia konstruktywnych zmian w sobie i dotychczasowym społecznym funkcjonowaniu. Na tym też tle Autor

sformułował rozbudowaną listę problemów badawczych, które odnoszą się w szczególności do rozpoznania: 1) natężenia komponentów tożsamości dewiacyjnej w jej wymiarze rozwojowym, aksjologicznym, poznawczym, afektywno – oceniającym i behawioralnym, 2) siły i typu motywacji oraz zaawansowania wychowanków w proces zmiany dotychczasowych zachowań oraz 3) związku pomiędzy poszczególnymi komponentami tożsamości dewiacyjnej a siłą i typem motywacji oraz stopniem zaawansowania wychowanków w proces zmiany. Dodatkowo wskazane zmienne i zależności analizowane są w kontekście takich zmiennych jak: płeć badanych wychowanków, ich wiek i czas pobytu w placówce wychowawczej. W konsekwencji postawionych problemów badawczych Autor skonstruował także szczegółowe hipotezy oraz wyodrębnił poszczególne zmienne, zoperacjonalizował je i skategoryzował oraz przyporządkował im stosowne wskaźniki. Godzi się podkreślić, że przedstawione przez Autora założenia metodologiczne są wyczerpujące problem i czytelne, co niewątpliwie świadczy nie tylko o kompetencjach badawczych Habilitanta i przyszłego promotora kandydatów w do stopni naukowych, ale i też ukazują potrzebę i wagę eksplorowanego problemu badawczego zarówno z punktu poznawczego, jak i praktycznego. Jest to ważny aspekt ocenianej rozprawy, bowiem powstające ostatnimi laty w pedagogice prace na stopień częściej uchylają się od badań empirycznych, preferując w zamian rozważania czysto teoretyczne, pozbawione jakichkolwiek odniesień prakseologicznych. Oceniana rozprawa jest niewątpliwie zaprzeczeniem tej tendencji. Przedstawia ona również precyzyjnie skonstruowaną i osadzoną w przyjętych założeniach teoretyczno – metodologicznych procedurę badawczą, która posłużyła Autorowi do zebrania niezbędnego materiału badawczego i zweryfikowania interesującego go zależności.

Recenzowana praca składa się z dwóch części, poprzedzonych krótkim *wstępem*, a zwieńczoną *zakończeniem* oraz niezmiernie bogatą *bibliografią* oraz *aneksem*, zawierającym zastosowane w procesie badawczym narzędzia badawcze.

We *wstępie* Autor zarysowuje istotę i tło interesującego go problemu, by na tej podstawie przybliżyć strukturę rozprawy.

Część I poświęcona została w całości podstawom teoretyczno – metodologicznym badań własnych. Autor w obszernych czterech rozdziałach koncentruje się na analizie istoty samego pojęcia tożsamości jednostki, jego strukturze, procesie formowania się i rozwoju oraz warunkach towarzyszących tym procesom. Czyni to z perspektywy

filozoficznej, psychologicznej i społeczno - kulturowej, odwołując się do licznej literatury przedmiotu. Celem tej analizy poza przedstawieniem istoty i struktury samego pojęcia oraz mechanizmów i warunków jego kształtowania się, stało się również wyodrębnienie tych jego komponentów, które okazały się niezbędne dla określenia kluczowego dla niniejszej rozprawy pojęcia i wymiarów tożsamości dewiacyjnej. Temu właśnie zagadnieniu poświęcono kolejny rozdział, w którym Autor posiłkując się wynikami badań nad funkcjonowaniem i tożsamością osób niedostosowanych społecznie oraz odwołując się do poznawczo – behawioralnej i interakcyjnej koncepcji tożsamości precyzuje przyjęte na potrzeby niniejszej pracy pojęcie tożsamości dewiacyjnej oraz kreśli jej model uwzględniając aspekt poznawczy, aksjologiczny, afektywny, ewaluacyjny, behawioralny oraz rozwojowy tej zmiennej. Więńczy te rozważania przegląd poglądów na temat efektywności oddziaływań resocjalizacyjnych ukierunkowanych na wywołanie zmian w tożsamości wychowanków w warunkach zamkniętych placówek resocjalizacyjnych i charakterystycznego dla nich klimatu społecznego. Rozdział trzeci tej części rozprawy poświęcony został podstawowym mechanizmom motywacji oraz jej typom, odniesionych w szczególności do procesów motywacyjnych młodzieży w okresie dorastania. Analiza ta oparta przy tym została o transteoretyczną koncepcję zmiany (TTM) J.O. Prochaski i C.C. Clemente'a, obejmującą fazę prekontemplacji, kontemplacji, przygotowania, działania i utrzymania. Na tej też podstawie w drugiej części niniejszego rozdziału Autor ukazuje rolę i znaczenie mechanizmów motywacji w procesie oddziaływań resocjalizacyjnych, pochylając się w szczególności nad motywowaniem nieletnich wychowanków do zmiany ukształtowanej tożsamości dewiacyjnej, wskazując w szczególności na metodę dialogu motywacyjnego, coachingu, mentoringu, metod twórczej resocjalizacji oraz na rolę nagród i kar.

Tę część pracy zamyka rozdział poświęcony podstawom metodologicznym badań własnych. Habilitant w sposób nader pieczołowity kreśli tu zarysowany już wcześniej w niniejszej recenzji problem główny pracy i szczegółowe problemy badawcze obejmujące zarówno wyodrębnione kategorie zmiennych zależnych, jak i niezależnych oraz szczegółowe zależności rysujące się pomiędzy nimi, a także odpowiadające im hipotezy badawcze. Na tym też tle w sposób równie precyzyjnie definiuje i kategoryzuje poszczególne zmienne, określa ich wskaźniki oraz opisuje narzędzia, z pośrednictwem których poszczególne zmienne będą badane. Dla zgromadzenia materiału empirycznego i zweryfikowania interesujących zależności posłużyły Autorowi następujące techniki i narzędzia badawcze: Skala Wymiarów Rozwoju Tożsamości (DIDS) w adaptacji A.

Brzezińskiej i K. Piotrowskiego, Skala Wartości Schelerowskich (SWS) w adaptacji P. Brzozowskiego, Kwestionariusz Kryzysu w Wartościowaniu (KKW) P. Olesia, Skala Samooceny (TSCS) W.H. Fittsa, kwestionariusz ankiety Wymiary Tożsamości Dewiacyjnej (TD) H. Kupca, kwestionariusz ankiety Motywacja do Zmiany Siebie (MOZ) H. Kupca. Autor wprowadzie przyporządkowuje wskazane techniki i narzędzia badawcze metodzie sondażu diagnostycznego, jednak w mojej ocenie przynajmniej niektóre z nich wydają się mieć nieco szerszy wymiar aniżeli gromadzenie opinii oddające właśnie istotę metody badań sondażowych. Wskazanymi badaniami objęto ostatecznie na przełomie 2017 i 2018 roku 447 wychowanków (w tym 75,6% chłopców i 24,2 % dziewcząt) jedenastu młodzieżowych ośrodków wychowawczych, zlokalizowanych w północno – zachodnim obszarze Polski. Badana populacja spełniała warunki procedury doboru próby badawczej i jej reprezentatywności. Zebrany w ten sposób materiał empiryczny poddano szczegółowej analizie statystycznej, co oczywiście podkreśla jego rzetelność.

Część II recenzowanej rozprawy to rezultaty przeprowadzonych badań, ujęte w czterech obszernych rozdziałach. Pierwszy z nich ukazuje poszczególne komponenty strukturalne tożsamości dewiacyjnej badanych wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych analizowane zgodnie z przyjętymi założeniami teoretycznymi w wymiarze rozwojowym, aksjologicznym, ewaluacyjno – emocjonalnym, poznawczym i behawioralnym. Z kolei w rozdziale następnym Autor koncentruje się na ukazaniu siły i typów motywacji do zmiany tożsamości dewiacyjnej u badanych wychowanków, analizując w sposób szczególny natężenie i powiązania pomiędzy mechanizmami wyznaczającymi siłę motywacji, a także typy motywacji oraz gotowość i zaawansowanie wychowanków do zmiany własnej tożsamości, analizowanej w kontekście płci wychowanków, ich wieku oraz czasokresu pobytu w placówce i wreszcie wzajemne powiązania pomiędzy typami motywacji, jej siłą oraz zaangażowaniem w proces zmiany samego siebie. Kolejny rozdział części empirycznej recenzowanej pracy to już analiza zależności jaka zachodzi pomiędzy wskazywanymi już wyżej wymiarami dewiacyjnej tożsamości a siłą i typem motywacji wychowanków do jej zmiany. Każdy z tych trzech rozdziałów empirycznych kończy interpretacja i dyskusja Autora z uzyskanymi w danym obszarze wynikami badań.

Zamyka tę część rozdział, w którym Autor w sposób całościowy i uogólniony odnosi się do uzyskanych wyników badań i weryfikowanej zależności pomiędzy poziomem rozwoju poszczególnych wymiarów tożsamości dewiacyjnej u badanych wychowanków, a ich motywacją do zmiany poprzez samodoskonalenie swego społecznego funkcjonowania w

podstawowych rolach. Dokonuje tu całościowej interpretacji uzyskanych wyników badań oraz formułuje dość ogólnikowe zalecenia dla działań pedagogicznych, jakie winny podejmować placówki resocjalizacyjne wobec wychowanków nad rozwijaniem motywacji do zmiany i samodoskonalenia ich tożsamości.

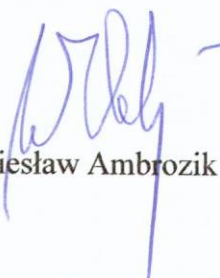
Pracę wieńczy syntetyczne *zakończenie*, w którym Habilitant wydobywa z niebywale bogatego materiału empirycznego i jego równie pieczołowitej analizy najważniejsze rezultaty swoich badań, weryfikując przy tej okazji przyjęte założenia teoretyczne i sformułowane na ich podstawie hipotezy badawcze.

Bez wątpienia przedłożona przez dra Huberta Kupca rozprawa habilitacyjna swoją tematyką oraz trafnością i rozległością podejmowanych problemów oraz analizowanych zależności przedstawia dzieło dojrzałe i wyczerpujące. Oparte ono przy tym zostało zarówno na bogatej oraz starannie dobranej literaturze przedmiotu (w tym również obcojęzycznej), jak i na solidnych podstawach metodologicznych i adekwatnych do nich procedurach badawczych. Zebrany materiał empiryczny oraz jego analiza dostarcza niezmiernie ciekawych danych opisujących przede wszystkim poziom tożsamości dewiacyjnej występujących u wychowanków młodzieżowych ośrodków resocjalizacyjnych w jej wymiarze rozwojowym, poznawczo – afektywnym . autoewaluacyjnym, aksjologicznym i behawioralnym oraz poziom motywacji i zaangażowania się ich w dokonywanie konstruktywnych zmian w samym sobie i swoim społecznym funkcjonowaniu w roli dziecka, ucznia oraz rówieśnika. Z badań tych wynika, że wychowankowie ośrodków resocjalizacyjnych generalnie rzecz ujmując przejawiają w większości znaczący i umiarkowany poziom rozwoju tożsamości dewiacyjnej, któremu to z kolei odpowiada również niski i niezbyt silny poziom motywacji i zaangażowania się w proces zmiany samego siebie. Konstatacja ta zapewne nie może zaskakiwać, jako że mamy do czynienia z wychowankami, u których pojawiły się znamiona niedostosowania społecznego wynikające z dewiacyjnie ukształtowanej tożsamości, co przesądziło o konieczności osadzenia ich w placówce resocjalizacyjnej. Natomiast szczególnie cennym pozostają w pracy te ustalenia badawcze Habilitanta, które pokazują, że zdecydowana większość badanych, przejawia dość słaby poziom motywacji do zmiany samego siebie, a jeśli nawet tego typu motywy się pojawiają, to zdecydowanie mają one charakter czysto zewnętrzny, podyktowany chęcią osiągnięcia doraźnych korzyści związanych z obecną sytuacją pobytu w ośrodku wychowawczym. Nieuchronnie świadczy to - jak słusznie zresztą zauważa to Habilitant – o dominacji w naszym systemie resocjalizacji modelu behawioralnego, opartego głównie na dominacji kar

wychowawczych, przy równoczesnym braku jakiegokolwiek rozpoznania stanu rozwoju psychospołecznego wychowanków (w tym również zaawansowanego rozwoju dewiacyjnej tożsamości) i adekwatnych metod ich resocjalizacji. Jest to moim zdaniem najważniejsza konstatacja z przeprowadzonych przez Habilitanta z olbrzymią pieczołowitością badań. Potwierdzają one bowiem to, o czym krytycznie pisał już w latach sześćdziesiątych S. Jedlewski w pracy *Analiza pedagogiczna systemu dyscyplinarno – izolacyjnego w resocjalizacji nieletnich*, *Ossolineum 1966* i rzec można, że niewiele na przestrzeni tych ponad pięćdziesięciu lat w polskim instytucjonalnym systemie resocjalizacji nieletnich się zmieniło. Habilitant wydaje się zresztą do pewnego stopnia jakby wbrew podejmowanym przez siebie inicjatywom ten stan rzeczy chciał w naszym systemie resocjalizacji nieletnich utrwaląć. Jego propozycje zaleceń co do pracy pedagogicznej nad rozwijaniem motywacji u wychowanków ośrodków resocjalizacyjnych zastanego poziomu rozwoju tożsamości i jej charakteru sprowadzone zostały jedynie do dość ogólnikowo zarysowanych metod dialogu motywującego, coachingu, mentoringu oraz bliżej nie sprecyzowanych metod twórczej resocjalizacji. Sądzę, że problem tkwi nie tylko w metodach oddziaływań resocjalizacyjnych, ale nade wszystko w zmianie całego dotychczasowego modelu resocjalizacji nieletnich, w konieczności jego uspołecznienia, uwspółnotowienia działań, w zintegrowaniu i skoordynowaniu rozmaitych sił tkwiących głównie w społecznościach lokalnych, które pod koordynującym okiem stosownych placówek resocjalizacyjnych wdrażać będą wychowanków w stosowne role społeczne oraz rekonstruować ich zaburzone więzi społeczne przede wszystkim z rodziną i innymi komponentami środowiska wychowawczego, a także - zamiast izolować i poddawać działaniom dyscyplinującym, względnie pozbawionym społecznego uczestnictwa oddziaływaniom terapeutycznym - aktywizować i wdrażać ich będą do uspołecniającego uczestnictwa społecznego w coraz szerszej przestrzeni życia społeczno – kulturowego. Uzyskane przez H. Kupca wyniki badań niewątpliwie dają niezbędne podstawy dla konstruowania takiego właśnie modelu resocjalizacji nieletnich, co zresztą Habilitant w swojej dotychczasowej działalności naukowo – dydaktycznej praktycznie realizował. Dlatego czynię niniejszą uwagę krytyczną z zaskoczeniem, że wskazane przez Autora zalecenia sprowadzone zostały do tak zachowawczego modelu postępowania resocjalizacyjnego. Wiążę to jednak raczej ze zmęczeniem Habilitanta wynikającym z trudu jaki podjął dla przeprowadzenia przedłożonych w pracy badań, aniżeli z brakiem wizji dla systemowych rozwiązań w naszym systemie resocjalizacji nieletnich, do czego zresztą go zachęcam jako niekwestionowanego specjalistę posiadającego rozległe przygotowanie teoretyczno - metodologiczne oraz równie bogate doświadczenie praktyczne, aby taki model

stworzyć, którego zresztą zarysy można odczytać w jego całym jego dotychczasowym dorobek naukowo – badawczym i publikacyjnym. Uwaga ta w niczym nie deprecjonuje niekwestionowanych walorów ocenianej rozprawy Wnosi ona bowiem zwłaszcza do pedagogiki resocjalizacyjnej ważne, empirycznie zweryfikowane, wątki poznawcze mające równocześnie istotne znaczenie dla doskonalenia naszego rodzimego systemu resocjalizacji nieletnich.

Podsumowując zatem, należy niewątpliwie podkreślić, że wszystkie przedłożone do oceny obszary aktywności Habilitanta, a w szczególności jego dotychczasowy dorobek naukowo – badawczy i publikacyjny, z rozprawą habilitacyjną na czele, a także liczne inicjatywy dydaktyczne i popularyzujące osiągnięcia naukowe oraz dokonania doskonalące praktykę pedagogiczną, jednoznacznie spełniają ustawowe wymagania stawiane w przewodach habilitacyjnych i dlatego też z pełnym przekonaniem popieram wnioszek dra Huberta Kupca o nadanie mu stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk społecznych w zakresie pedagogiki.

Wiesław Ambrozik

Poznań 13.01. 2020r.